

**ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
AGRONOMICKÁ FAKULTA**

Kamýčká 129, Praha 6 – Suchbát, 165 21

CHOV SKOTU Z POHLEDU EKONOMIKY PRODUKCE, LEGISLATIVNÍCH OPATŘENÍ A MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ

Louda F., Stádník L., Ježková A.
Katedra chovu skotu a mlékařství, ČZU Praha

Motto: Všeobecně a rychle se šířící odcizení civilizovaného člověka živé přírodě nese velký díl viny na jeho vzrůstajícím estetickém a etickém úpadku. Zemědělec ví něco, co civilizované lidstvo zdá se zapomnělo, že zdroje pro život na celé planetě nejsou nevyčerpatelné !

Konrad Lorenz

V současné době jsou rozvíjeny rozdílné systémy chovu skotu vycházející z filozofie konvenčního a ekologického zemědělství. S ohledem na úrodnost půdy a výrobní oblast ve které je skot chován na systémy intenzivní a extenzivní. Společnými znaky uvedených systémů musí být jakost a bezpečnost potravin, přiměřená ekonomická výnosnost, ochrana životního prostředí a pohoda chovaných zvířat.

Biologické, etologické a technologické požadavky ovlivňující ekonomiku chovu. Jednou ze základních ekologických zásad chovu hospodářských zvířat je respektování „životní pohody – welfare“, která přímo souvisí s jejich zdravím, užitkovostí a dlouhověkostí. Termín „životní pohoda“ zvířat je rovněž klíčovým pojmem v různých zákonech a vyhláškách na ochranu zvířat v řadě zemí.

Životní pohoda zvířat je tvořena vztahem mezi zvířetem a vnějším prostředím. Z něho lze odvodit kvalitativní ukazatele pro hodnocení systémů ustájení, které lze členit na:

- ukazatele chování,
- ukazatele fyziologické,
- ukazatele patologické.

Ukazatele chování jsou:

- chovem podmíněné odchylky od průběhu, trvání a četnosti ukazatelů přirozeného způsobu chování,
- chovem podmíněná absence základních parametrů přirozeného způsobu chování,
- chovem podmíněné poruchy chování.

Fyziologické ukazatele jsou :

- chovem podmíněné změny frekvence dechu a tepu,
- chovem podmíněné změny krevního tlaku,
- chovem podmíněné změny krevních ukazatelů,
- chovem podmíněné změny průběhu trávení,
- chovem podmíněné změny průběhu rozmnožování.

Patologické ukazatele jsou :

- chovem podmíněná onemocnění,
- chovem podmíněné poranění,
- chovem podmíněné ztráty.

Chováním zvířata reagují na podmínky vnějšího prostředí. S jeho změnou se zpravidla mění i ukazatele fyziologické, které díky regulačním schopnostem organismu značně kolísají. Dlouhodobě nevyhovující podmínky vnějšího prostředí mají u zvířat za následek stres, snížení užitkovosti, onemocnění, poranění, případně úhyn a ekonomickou ztrátu chovatele.

Způsoby ustájení a technika chovu

Celková doba pohybu krav zjišťovaná ve volném ustájení je překvapivě krátká. Jestliže na pastvě věnují krávy chůzi 12 až 25 % celkové denní doby (cca 3 až 6 hodin), dosahuje tato doba ve volných a boxových stájích pouze 2 % (cca 0,5 hodiny) celkového času. Jedním z důvodů této skutečnosti je, že ve volných stájích nejsou krávy v takové míře jako na pastvě motivovány k vyhledání a příjmu krmiva. Závažným důvodem je však i hierarchie mezi zvířaty.

Na základě znalosti hierarchického členění by do stáda neměly být nikdy zařazovány jednotlivé krávy, nýbrž vždy nejméně tři zvířata, schopná vytvořit ve volné stáji novou podskupinu.

Rozměry stáje musí odpovídat nejen tělesným rozměrům, a pohybovým orgánům krav, ale musí zohledňovat a uspokojovat i tzv. individuální odstupy mezi zvířaty. Tento individuální odstup představuje prostor, při jehož porušení dochází k potyčkám mezi zvířaty. Rozsah tohoto prostoru mezi jednotlivými kravami a reakce zvířat na jeho zmenšování nebo zvětšování nejsou dosud dostatečně zjištěny. Je ale známo, že individuální prostor může být bez potyček mezi zvířaty porušen např. v případě tak zvané sociální tělesné péče, projevující se vzájemným “olizováním”. Význam individuálního odstupu zvířat závisí tedy na tom, zda se jedná o “sympatické” nebo “antipatické” styky.

Při zohlednění všech těchto skutečností je pak zřejmé, že ve volných stájích vzniká celá řada hierarchických bariér podstatně omezujících pohyb zvířat. Proto musí šířka chodeb ve volných stájích odpovídat nejen anatomickým rozměrům krav, ale musí respektovat i individuální odstupy při pohybu zvířat.

Na základě tohoto poznání lze však druh a počet srážek mezi zvířaty využít jako měřítko, jak dobře nebo nedostatečně odpovídá volná stáj požadavkům na přirozený způsob chovu hospodářských zvířat. Nejvyšší počet vzájemných potyček mezi zvířaty se vyskytuje v boxových volných stájích, nejnižší pak ve volných stájích s hlubokou podestýlkou s výběhem.

Etologické požadavky na mikroklima ve stájích pro dojnice

Životní pohoda hospodářských zvířat není jen prvořadým ekonomickým zájmem farmáře, rozhodujícím o chovatelském výsledku, ale v současné době je i v popředí společenského zájmu ve směru zvýšené péče o ochranu zvířat v intenzivních chovech. Zkušenosti přesvědčivě dokládají, že jsou-li v zemědělském podniku průběžně k dispozici rozhodující provozní vstupy pro ekonomický úspěch výroby mléka, tj. vysoce užitkové dojnice mléčného plemene, vysoce kvalitní a levná racionální výživa pro individuální vysokou užitkovost i odborně vyspělá, na výsledku finančně motivovaná ošetřovatelská péče

či řízení, nachází se objekt stáje pro dojnici víceméně až na posledním místě řady etologických vlivů a je jej proto možné realizovat bez zvláštních provozních rizik jako technologicky progresivní lehkou stavbu “studené stáje” při nízkých investičních nákladech.

Naopak při provozní nezajistitelnosti uváděných rozhodujících vstupů nebo v klimaticky výslovně nepříznivých podmínkách, nabývá stavební řešení objektu stáje celkově etologicky významnou polohu “nejslabšího článku v řetězu vlivů”, rozhodujícího do značné míry o úrovni mikroklimatu a tím i o stavu životní pohody, zdravotním stavu, užitkovosti dojníc či spotřebě krmiva na jednotku hlavního výrobku. Projevuje se určitý paradox, kdy dojnice černostrakatého plemene s vysokou užitkovostí při racionálním krmení na tuto svoji vysokou užitkovost je spíše “vděčná” za chladnější prostředí (bez průvanu) ve volné boxové stáji a nereaguje na něj zvýšenou spotřebou krmiv či snížením dojivosti.

U tepelně neizolovaných “studených stájí” se vždy doporučuje částečné minimální zateplení střešního pláště (3 – 4 cm izolace), účinné přirozené větrání s regulovatelnou i neregulovatelnou průběžnou hřebenovou šterbinou v rozmezí šířky 24 – 40 cm, regulovatelnými podstřešními podélnými šterbinami v obvodových zdech o šířce 24 cm. U “studených stájí” se preferuje stelivový systém ustájení.

K výstavbě tzv. “teplých stájí” s masivnějším konstrukčně - materiálovým řešením a vyšším investičním nákladem, je přistupováno víceméně individuálně, s racionální uvážeností a vždy po přísně lokálním posouzení výrobně - klimatických podmínek zemědělského podniku. Uzavřené teplé volné boxové stáje s tepelnou izolací se doporučují pouze v oblastech, kde se teplota v zimě může pohybovat souvisle po 2 dny za sebou kolem -15°C , nebo kde přicházejí v úvahu v zimních obdobích silné větry s trváním více než 24 hodin a množstvím napadnutého sněhu nad 20 cm.

Jiná skupina autorů směřuje používání “teplých stájí” při vyšších investičních nákladech o 20 – 30 % oproti tepelně neizolovaným stájím do spíše extrémních klimatických podmínek, respektive do oblastí s více než 120 dní trvajícím chladným zimním obdobím. V ostatních podmínkách považují výstavbu “teplých stájí” spíše jako snahu po vytvoření pohody pro ošetřovatele než pro pohodu stáda. Naopak tepelně neizolované “studené stáje” s přirozeným větráním orientují do oblasti chladných a mírných, kde je možné vnitřní stájovou teplotu pro dojnice v zimě udržet na úrovni rozmezí minima $-9,4^{\circ}\text{C}$ až $-12,2^{\circ}\text{C}$ s nezbytným aspektem konzumace teplé vody z automatických napájecích žlabů, volného pohybu zvířat ve stáji a suchého povrchu těla. Uvádí, že mléčná produkce evidentně klesá u dojníc černostrakatého plemene s průměrnou užitkovostí 6 250 litrů mléka na 1 dojnici ročně teprve při teplotě -18°C v zimě a $+26^{\circ}\text{C}$ v létě. Relativní vlhkost ve stáji nad úroveň optima zvyšuje depresivní efekt.

Zlepšování ekonomiky chovu dojeného skotu vede chovatele k výstavbě nebo rekonstrukci stájí nebo celých farem. Snižování produkčních nákladů vede přes volbu nejvhodnější technologie ustájení a krmení. Jako nejvýhodnější se jeví volné bezstelivové ustájení, doplněné zkrmováním směsné krmné dávky z objemných a jadrných krmiv tzv. TMR – Total Mixed Ration.

Porovnání nákladů stelivových a bezstelivových ustajovacích systémů v chovu dojníc na farmě při 400 ks uvádí (Doležal , 2002).

Náklady	Provozní(Kč/ks.rok)		Energet.(MJ/ks.rok)		Pracovní(hod./ks.rok)	
	steliv.	bezsteliv.	steliv.	bezsteliv.	steliv.	bezsteliv.
Sláma, sklizeň, sklad.	620	-	200	-	1,5	-
Podestýl. odklíz hnoje	2480	450	180	8	12	1
Sklad. hnoje a odpad. vody	600	1100	22	42	1	1
Rozvoz hnoje, kejdy, rozmet.slamy	1280	1400	280	310	3	2,8
CELKEM Kč	4880	2850	682	360	17,5	4,8
%	168,2	100	182,2	100	364,6	100

Ochrana životního prostředí je ošetřena zákonem č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci) , který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2003.

Cílem zákona je zpřehlednit , provázat a zjednodušit pracovní postupy v rozhodování podle složitých zákonů v oblasti životního prostředí prostřednictvím tzv. integrovaného povolení, jehož výsledkem má být rozhodnutí o žádosti pro vydání integrovaného povolení.

Pro chovatele z tohoto zákona mimo jiné vyplývá povinnost sledování emisí amoniaku. Důležitým ukazatelem je tzv. emisní faktor pro hospodářská zvířata, který ukazuje produkci amoniaku v kg na kus a rok. Emisní faktor zahrnuje kategorii skotu, technologii ustájení, produkci hnoje,kejdy, zapravení do půdy. Celkový emisní faktor pro dojnici je 24,4 – 26,4 , pro tele ,býka 13,7 – 13,8, pro jalovici 16,7 – 16,8.

Systém jednotné platby na plochu – SAPS

(tzv. Single Area Payment Scheme)

Základní podmínky po vstupu našeho zemědělství do EU byly stanoveny Kodaňským summitem. Týkají se produkčních limitů, minimální výše přímých podpor ze zdrojů EU a celkové výše zdrojů na strukturální podpory. Zemědělství tak může v období 2002 – 2006 získat 2,5 x více přímých podpor pokud budou uvažovány zdroje pouze z EU, nebo až 5 x více , pokud budou uvažovány i národní zdroje, než je tomu v současnosti – 2001 – 2002. Čeští zemědělci současně vstoupí na jednotný trh EU , který je bez celních hranic . Budou muset přímo čelit tvrdé konkurenci zemědělců současných zemí EU, kteří mají 100 % podpory. Dále na trh vstoupí i zemědělci ostatních kandidátských zemí.Současně se předpokládá růst cen vstupů, především ceny práce a půdy.

Co přinese systém jednotné platby na ha „užité zemědělské plochy“ ?

- zjednodušení systému a kontrol,
- nebude povinnost uvádět 10 % půdy do klidu,
- čerpání objemu finančních prostředků od EU bude zaručeno,
- platby budou vypláceny až do výše kvót a limitů dojednaných v Kodani. ČR nebude krácena o prostředky, na které by v případě nečerpání limitů neměla nárok,
- zavedení zjednodušeného systému přímých plateb je v souladu s výslednou reformou Společné zemědělské politiky /SZP/,
- cílem reformy SZP je částečně oddělit platby od produkce tzv./decoupling/,
- zemědělci se budou moci na tuto skutečnost připravit,
- uplatnění systému SAPS po dobu 2 –3 let po vstupu do EU vytvoří prostor pro lepší přípravu na nový typ administrace, kterou přináší novela SZP,
- současně s platbou SAPS bude mít ČR možnost využít proplácení navýšení přímých plateb z národního rozpočtu, tak jak bylo dojednáno v přístupové smlouvě / tzv. top-up/.

Příprava na dorovnání z národního rozpočtu bude probíhat ve třech etapách:

- platby vyplácené v roce 2004 – před vstupem do EU,
- platby vyplácené po vstupu do EU v roce 2004,
- platby vyplácené po vstupu do EU v období 2005 – 2006.

Návrh rozdělování prostředků do živočišné výroby

Ovce – kozy

ČR má přidělené dotace ve výši tzv. 66 733 limitů /prémiových práv / na ovce a kozy. Na jednu dospělou ovci – bahnici, kozu představující tzv. přiznaný limit činí dotační částka 700 Kč /696/. Celková dotační částka pro chov ovcí a koz bude činit zhruba 46 713 tisíc Kč.

Krávy bez tržní produkce mléka - KBTPM

Pro chov KBTPM bylo pro ČR přiděleno 90 300 tzv. limitů /prémiových práv/. ČR uplatní možnost dorovnání na částku 4 225 Kč. Celková dotační částka bude činit přibližně 381 517 mil. Kč.

Postup realizace přidělování limitů

Od 4.8 2003 probíhá na Zemědělských agenturách přijímání žádostí o přidělení limitů pro rok 2004, které bude ukončeno 3.9.2003. Následně bude odbor 7210 vydávat rozhodnutí o přidělení limitů chovatelům.

Skot

K zachování určité intenzity zemědělské výroby je navrhováno udržet částečné komplementární dorovnání a to ve výši 850 Kč na jednu VDJ. Tím by společná platba na skot činila 936 391 tis. Kč.

Přepočet jednotlivých kategorií skotu na VDJ a jejich počet k 1.4.2003 chovaných v ČR

Kategorie	Stav v kusech	Koeficient	Počet VJD
-tele do 3 měs.	111 844	0,15	16 777
skot od 3 měs. do 1 roku	317 964	0,35	111 287
skot nad 1 až 2 roky	691 785	1,0	691 785
Skot celkem	1 473 828		1 101 637
